

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ
СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙSYSTEMATIZATION OF METHODOLOGICAL TOOLS
FOR STRATEGIC PLANNING OF TERRITORIAL DEVELOPMENT

УДК 303.43+332.122

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-9>**Штика Ю.М.¹**к.пед.н.,
викладач кафедри бізнес-економіки
та адміністрування,
Сумський державний
педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**Линник М.А.²**аспірант,
Сумський державний
педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**Есманов О.М.³**к.е.н., викладач кафедри
бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний
педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**Sntyka Yurii**Sumy Anton Makarenko
State Pedagogical University**Lynnyk Maksym**Sumy Anton Makarenko
State Pedagogical University**Esmanov Oleksiy**Sumy Anton Makarenko
State Pedagogical University

Актуальність теми дослідження обґрунтовується потребою удосконалення процесів стратегічного планування соціально-економічного розвитку територій, яке вимагає ретельного добору інструментарію. Сучасні трансформаційні зміни, які відбуваються у світовій економіці, вплинули на вимоги до різних видів ресурсів, а також до методів і підходів, застосовуваних у стратегічному плануванні, які відрізняються гнучкістю та спрямованістю на результат і потребують конструктивного аналізу. Метою статті є визначення та систематизація методичного інструментарію стратегічного планування розвитку територій. Об'єктом дослідження є методичний інструментарій стратегічного планування розвитку територій. Предметом дослідження є процеси стратегічного планування розвитку територій. Методи дослідження: порівняльний та логічний аналіз, узагальнення, систематизація. У статті проаналізовано існуючі практики застосування методичного забезпечення у стратегічному плануванні розвитку територій. Запропоновано систематизувати інструментарій стратегічного планування розвитку територій за такими ознаками як: за етапами розробки стратегії, за видами методів (які, в свою чергу, включають методи аналізу і методи збору інформації), за видами підходів, за видами прогнозів, за формами контролю, за видами технологій, за способами аналізу. Таке удосконалення надає можливість уточнити особливості кожного з методичних інструментів і ефективніше їх використовувати, що в остаточному сенсі сприяє підвищенню ефективності управління територією. Результати дослідження можуть бути впроваджені в діяльність місцевих органів влади з метою підвищення ефективності стратегічного планування розвитку територій, а також покладені в основу оновлених методичних рекомендацій до розроблення стратегічних планів розвитку територій.

Ключові слова: стратегічне планування, розвиток, територія, інструментарій, методи, підходи.

The relevance of the research topic is substantiated by the need to improve the processes of strategic planning of socio-economic development of territories, which requires a careful selection of tools. The current transformational changes taking place in the global economy have affected the requirements for various types of resources, as well as for the methods and approaches used in strategic planning, which are flexible and result-oriented and require constructive analysis. The purpose of the article is to define and systematize the methodological tools for strategic planning of territorial development. The object of research is the methodological tools for strategic planning of territorial development. The subject of the study is the processes of strategic planning of territorial development. Research methods: comparative and logical analysis, generalization, systematization. The article analyzes the existing practices of applying methodological support in strategic planning of territorial development. The author proposes to systematize the tools for strategic planning of territorial development by the following criteria: by stages of strategy development, by types of methods (which, in turn, include methods of analysis and methods of information collection), by types of approaches, by types of forecasts, by forms of control, by types of technologies, by methods of analysis. This improvement makes it possible to clarify the features of each of the methodological tools and use them more effectively, which ultimately contributes to the efficiency of territory management. The results of the study can be implemented in the activities of local authorities in order to improve the effectiveness of strategic planning for the development of territories, as well as form the basis of updated methodological recommendations for the development of strategic plans for the development of territories.

Key words: strategic planning, development, territory, tools, methods, approaches.

Постановка проблеми. Управління розвитком територій – складний процес, до якого мають бути залучені і держслужбовці, і громадськість, і бізнесмени, і представники всіх зацікавлених у територіальному розвитку цільових аудиторій. Тому до його організації та реалізації у соціумі завжди підвищена увага, що й актуалізує завдання вдосконалення процесів стратегічного планування розвитку територій, яке реалізує визначення векторів майбутніх еволюційних змін.

Традиційно, стратегічне планування розвитку територій здійснювалось з застосуванням відомого, неодноразово використаного і перевіреного

методичного інструментарію. Але у сучасних умовах соціально-економічного розвитку, коли відбуваються докорінні трансформації у світовій економіці, що пов'язані з поширенням глобалізації, цифровізації та інформатизації, методологічний інструментарій також зазнає суттєвих змін (наприклад, технології і методи Big Data тощо).

Науковці Шпачук В.В. і Кулеба О.В. відзначили, що прискорення глобальних змін у сфері технологій, чинників, засобів виробництва вимагає поглиблення теоретичних і методичних розробок, що підвищують результативність стратегічного планування, у частині вдосконалення інструментів тощо

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6187-2860>² ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2243-5406>³ ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8183-7808>

[1]. Чорна Н.Ю. зазначила, що відомі методи аналізу та бенчмаркінгу повинні бути адаптовані для розвитку території [2].

Отже, методичний інструментарій стратегічного планування розвитку територій потребує конструктивного перегляду і систематизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання застосовуваного у процесах стратегічного планування розвитку територій інструментарію досліджували такі вчені як: Берданова О.В., Вакуленко В.М., Валентюк І.В. і Ткачук А.Ф. [3], Ісаєва Н.І. [4], Кіш Г.В. і Світлинець О.В. [5], Невмержицька С.М., Цалко Т.Р., Бреус С.В. і Бондаренко С.М. [6], Осипов В.М., Півоварчук І.Д. і Парасюк І.Л. [7], Пастух К. [8], Хохуляк О.О. [9], Чорна Н.Ю. [2], Шпачук В.В. і Кулеба О.В. [1] та інші.

Але, систематизація інструментів стратегічного планування, на наш погляд, висвітлена не достатньо, що потребує додаткових наукових обґрунтувань.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення та систематизація методичного інструментарію стратегічного планування розвитку територій. Відповідно до мети сформовано комплекс таких завдань:

- визначити методичний інструментарій, використовуваний у процесі стратегічного планування;
- дослідити існуючі пропозиції науковців щодо систематизації інструментарію стратегічного планування;
- сформулювати власні пропозиції до систематизації інструментарію стратегічного планування розвитку територій.

Об'єктом дослідження є методичний інструментарій стратегічного планування розвитку територій.

Предметом дослідження є процеси стратегічного планування розвитку територій.

Методи дослідження: порівняльний та логічний аналіз, узагальнення, систематизація.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Стратегічне планування соціально-економічного розвитку територій вимагає ретельного добору інструментарію. Сучасні трансформаційні зміни, які відбуваються у світовій економіці, вплинули на вимоги до різних видів ресурсів (інформаційних, інтелектуальних, інтерфейсних тощо), а також до методів і підходів, застосовуваних у плануванні, які відрізняються гнучкістю та спрямованістю на результат.

Серед найбільш поширених методів реалізації аналітичного етапу стратегічного планування територіального розвитку науковці Берданова О.В., Вакуленко В.М., Валентюк І.В. і Ткачук А.Ф. відзначили загальновідомі види аналізів [3]:

- соціально-економічний аналіз,
- порівняльний аналіз;
- SWOT-аналіз;

– соціологічний аналіз.

Кіш Г.В. і Світлинець О.В. також відзначають соціально-економічний і SWOT-аналіз як основні у стратегічному планування розвитку регіону [5].

Дослідники проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) виділили узагальнено такі методи стратегічного планування (до яких також, як і у попередньому переліку, включені тільки види аналізів) [10]:

- аналіз кількості, якості та динаміки зміни ресурсів території;
 - SWOT-аналіз.
- Науковці Невмержицька С.М., Цалко Т.Р., Бреус С.В. і Бондаренко С.М. до інструментів стратегічного планування розвитку територій віднесли [6]:
- стратегічний огляд або аудит;
 - метод «дерева цілей»;
 - матриця сили/інтересу зацікавлених сторін;
 - визначення ключових компетенцій;
 - PESTLE-аналіз;
 - SWOT-аналіз;
 - ABC-аналіз;
 - метод сценаріїв;
 - моніторинг і аналіз ключових секторів ділового середовища;
 - різні види фінансових і операційних аудитів.

Цей перелік інструментів, крім методів аналізу, включає також форми контролю (аудит, моніторинг) і технологічні прийоми (матриця, метод сценаріїв).

Пастух К. представила розгорнутий перелік методичного забезпечення і виділила такі інструменти розробки стратегії розвитку міста [8]:

- стратегічний аналіз;
- ситуаційний аналіз;
- SWOT-аналіз;
- PEST-аналіз;
- контент-аналіз;
- аналіз чинного законодавства;
- аналіз і синтез досвіду інших міст, країн;
- соціологічні опитування;
- експертне опитування;
- порівняння;
- позиціонування;
- консенсус-прогноз;
- форсайт-прогноз;
- економіко-математичне моделювання;
- когнітивне моделювання;
- логічне моделювання;
- SMART-метод;
- дерево цілей;
- сценарний підхід;
- логіко-структурний підхід.

У цьому переліку інструментів, крім методів аналізу, зазначені методи збору інформації, різні види підходів і прогнозів.

Ісаєва Н.І. також до системи стратегічного планування включила методи прогнозування на основі форсайту [4].

Хошуляк О.О. систематизувала інструменти стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад відповідно до етапів розробки стратегії і виокремила такі [9]:

- SWOT-аналіз;
- PEST-аналіз;
- кореляційний аналіз;
- регресійний аналіз;
- факторний аналіз;
- дисперсійний аналіз;
- «дерево» цілей;
- програмно-цільовий метод;
- метод «дорожньої карти»;
- інтегральне оцінювання;
- програмне бюджетування;
- індикативне планування.

До цього переліку включені методи аналізу і технологічні прийоми.

Осипов В.М., Півоварчук І.Д. і Парасюк І.Л. до інструментального забезпечення стратегічного планування розвитку регіону віднесли різні види аналізу і технологічні прийоми, а саме [7]:

- метод експертних оцінок;
- «карта території»;
- аналіз потенційних можливостей;

- аналіз сценаріїв;
- SWOT-аналіз;
- аналіз профілю громади;
- аналізі основних проблем розвитку регіону;
- аналізу офіційної статистики.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, відзначимо, що інструментарій стратегічного планування розвитку територій можна класифікувати за такими ознаками (рис. 1):

- а) за етапами розробки стратегії [9];
- б) за видами методів (які, в свою чергу, включають методи аналізу і методи збору інформації);
- в) за видами підходів;
- г) за видами прогнозів;
- д) за формами контролю;
- є) за видами технологій;
- ж) за способами аналізу.

Систематизація інструментарію стратегічного планування розвитку територій забезпечує підвищення ефективності його використання, а отже й зростання ефективності соціально-економічного управління територією.

Висновки. Таким чином, за результатами проведеного дослідження запропоновано систематизувати інструментарій стратегічного планування

Рис. 1. Систематизація методичного інструментарію стратегічного планування розвитку територій

розвитку територій за такими ознаками як: за етапами розробки стратегії, за видами методів (які, в свою чергу, включають методи аналізу і методи збору інформації), за видами підходів, за видами прогнозів, за формами контролю, за видами технологій, за способами аналізу. Таке удосконалення надає можливість уточнити особливості кожного з методичних інструментів і ефективніше їх використовувати, що в остаточному сенсі сприяє підвищенню ефективності управління територією.

Результати даного дослідження можуть бути впроваджені в діяльність місцевих органів влади з метою підвищення ефективності стратегічного планування розвитку територій. В подальших наукових дослідженнях отримані результати можуть бути покладені в основу методичних рекомендацій до розроблення стратегічних планів розвитку територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шпачук В.В., Кулеба О.В. Засади й особливості стратегічного планування на муніципальному рівні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 104–110. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/18.pdf
2. Чорна Н.Ю. Варіативні моделі стратегічного розвитку території міста. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=771>
3. Берданова О.В., Вакуленко В.М., Валентиук І.В., Ткачук А.Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. Київ : 2017. 121 с. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/04_Strateg_Plan-PRN-5.pdf
4. Ісаєва Н.І. Шляхи вдосконалення системи стратегічного планування в Україні на сучасному етапі. *Економічний вісник*. 2015. № 4. С. 88–96. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2015/4/EV20154_088-096.pdf
5. Кіш Г.В., Світлицький О.В. Компонентний аналіз стратегічного планування розвитку регіону. *Економіка та суспільство*. 2012. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1023/981/>
6. Невмержицька С.М., Цалко Т.Р., Бреус С.В., Бондаренко С.М. Стратегічне планування розвитку територій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.3.30>
7. Осипов В.М., Півоварчук І.Д., Парасюк І.Л. Стратегічне планування як ефективний інструмент управління регіональним розвитком. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14048816.pdf>
8. Пастух К. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. *Науковий вісник: Державне управління*. 2021. № 1(7). С. 195–215. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-195-215](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-195-215)
9. Хошуляк О.О. Удосконалення інструментарію стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад. *Економіка і регіон*. 2022. № 4 (87). С. 110–118. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2789>
10. Розробка стратегій розвитку міст в Україні: інструкція та огляд практик. Проект «Партнерство для розвитку міст». URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/530/PLEDDG_strategic_planning.pdf

REFERENCES:

1. Shpachuk V.V., Kuleba O.V. (2022) Zasady y osoblyvosti stratehichnoho planuvannia na munitsypalnomu rivni. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia*. Tom 33 (72). № 1. P. 104–110. Available at: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/18.pdf
2. Chorna N.Yu. (2014) Variatyvni modeli stratehichnoho rozvytku terytorii mista. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 7. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=771>
3. Berdanova O.V., Vakulenko V.M., Valentiuk I.V., Tkachuk A.F. (2017) Stratehichne planuvannia rozvytku obiednanoi terytorialnoi hromady: navch. posib. Kyiv. 121 p. Available at: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/04_Strateg_Plan-PRN-5.pdf
4. Isaieva N.I. (2015) Shliakhy vdoskonalennia systemy stratehichnoho planuvannia v Ukraini na suchasnomu etapi. *Ekonomichnyi visnyk*. № 4. P. 88–96. Available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2015/4/EV20154_088-096.pdf
5. Kish H.V., Svitlynets O.V. (2012) Komponentnyi analiz stratehichnoho planuvannia rozvytku rehionu. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 34. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1023/981/>
6. Nevmerzhytska S.M., Tsalko T.R., Breus S.V., Bondarenko S.M. (2021) Stratehichne planuvannia rozvytku terytorii. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.3.30>
7. Osypov V.M., Pivovarchuk I.D., Parasiuk I.L. Stratehichne planuvannia yak efektyvnyi instrument upravlinnia rehionalnym rozvytkom. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/14048816.pdf>
8. Pastukh K. (2021) Stratehichne planuvannia rozvytku terytorialnykh hromad. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*. № 1(7). P. 195–215. DOI: [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-195-215](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-195-215)
9. Khokhuliak O.O. (2022) Udoskonalennia instrumentarii stratehichnoho planuvannia staloho rozvytku terytorialnykh hromad. *Ekonomika i rehion*. № 4 (87). P. 110–118. Available at: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2789>
10. Rozrobka stratehii rozvytku mist v Ukraini: instruksii ta ohliad praktyk. Proekt «Partnerstvo dlia rozvytku mist». Available at: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/530/PLEDDG_strategic_planning.pdf